

Ts`eppiyna xanevur

Ek`na gade 3-11

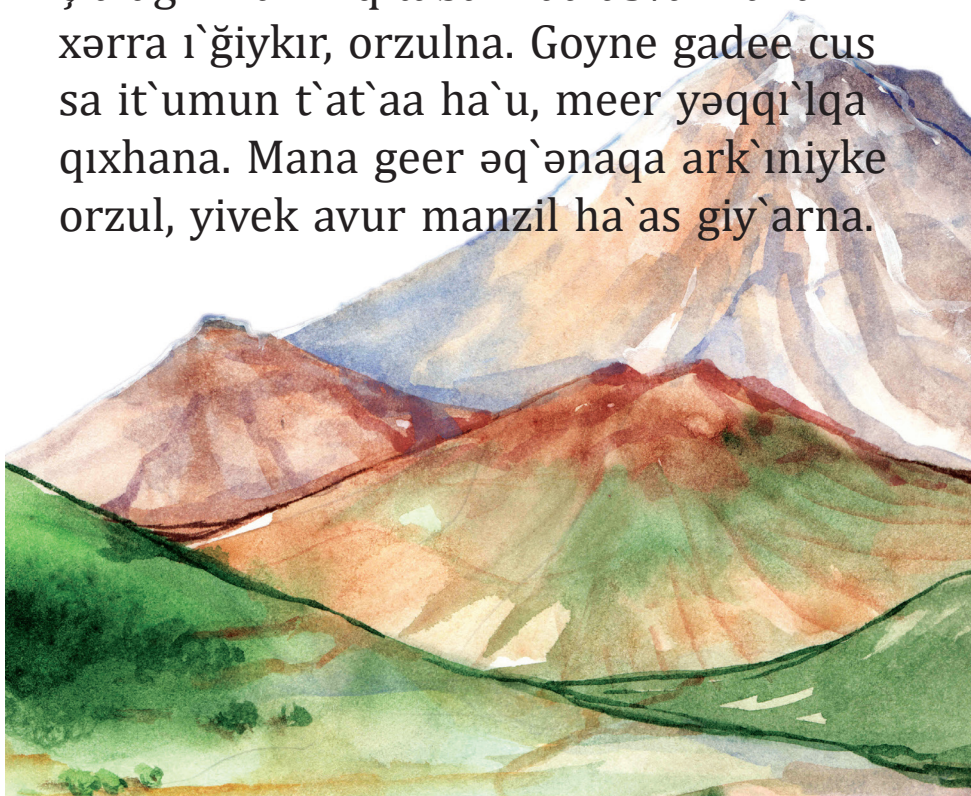
Ts`eppiyna xanevur 12-31

K`inni Yunutna mexxa 32-47

Ek`na gade

Sa vornaniy, sa deşdaniy. Sa gade
vornaniy. Sa yiğil mana gade hayk`anna
ç`alageeqa. Ç`alaga mana xilice iykırıyle
qiyğa, g`eherxhuna. Man axtın, miç`axın
ç`alag ıxha. Yəq tabal haa`asva mana
xərra i`ğiykır, orzulna. Goyne gadee cus
sa it`umun t`at`aa ha`u, meer yəqqi`lqa
qıxhana. Mana geer əq`ənaqa ark`iniyke
orzul, yivek avur manzil ha`as giy`arna.

Sayir ilyakkasse sa xənni yivelqa xəbna xoçe vob əlqəə. Mani yivelid şit`yavernan şit`eyn akvaa vod ıxha. Şit`yaveşik`le xoçe g`avciys:

– Kumag he`e, kumag he`eva – həraybı ha`a gidğıl. Nimeen həraybı he`eeyid, kumagıs qööna deşiy. Xoçemee ghal aaqı, mizib qığavhu, habağa akvaas deles qooxheyiy.

Gade geer qərqr`i`neyir, şit`yaveeşilqa
rəhi`m qabı. Vucee ha`uyn t`at`aa alyat`u,
alik`ara`u, xoçeyş it`umda ı`xı`yxən. Xoçe
yiveyle g`a`ayıpxhı, gadelqa aahana.

Xoçe k`ıxhxhena, xılıyna, gucnana kar
vuxha. Gade xoçeyka xilice səyxı`yle
qiyğa, g`amexhena.

Xoçeyn çuru şit`yaveeşis oxhan ha`u,
vucur orzul, yiveyk avur nik`eeqa
ayk`anna.

Sayib it`umna mıt̄s aa`a gibğıl. Həyvanar qətq`i`n akvaabişeeqa heetxu, xənebı g`ideci gidğıl. Yicmee şit`yaveeşına yed ç`ak`ın xılıbı ilvoyxhar akveeqa qöö ooxhub.

Gade g`aciys, xəbna q`i`ğ g`avkku:

– İnsan! İnsan! Gik`asda!

– Yed! Yed! – şit`yaver geşşi gidğıl. Mani insane şalqa vüqqəna xoçe givk`u, vucub şas ooxhan hav`u.

Hamanke mana şit` ç`iyelqa givxu, gade mık`a qimexheceva, ittun nyak` he`ecenva, ooqa çin xılı adaççe.

Ek`na gade miç`er nik`ıke muğur qıxhays,
oo`ad şit`eyn xədn xılı g`acu, geşşi girğil.

Şit`eyn eyhen:

– Qı`məyq`ən, ğu yızın şit`yaver
g`attixhana`u. Həşde zı vas, yiğni yik`es
hicooyiy ıkkın ha`asın.

Gadee eyhen:

– Zı xaaqa qıkke.
– Manke gyu`re yızdi yi`q`əl, gardanık
ittumra at`iq`ne.

Şit` xəəqə gadeyka alivxu, qıkkı gade
xaani daxalqa g`e`eşşena.

– Hammaşe həşdiyna xhinne axveva
uvhu – şit`, alivxu avayk`anna.

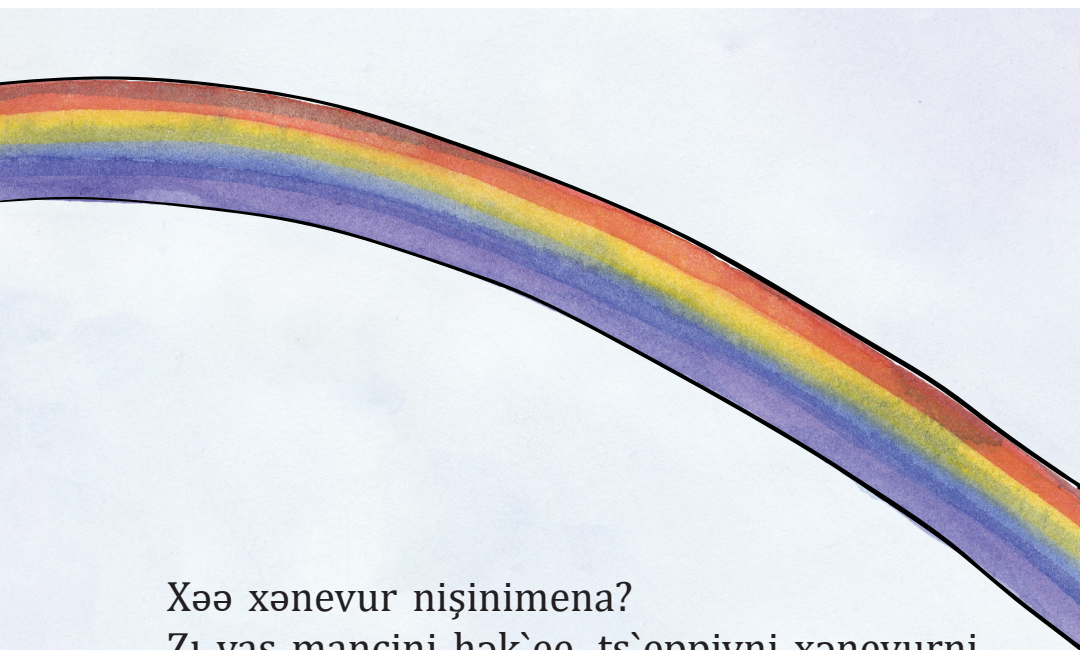
Ts`eppiyna xənevur

Haama, bıkrni ülcümna gyoğiy vod gyoğa.
Ğunad g`ulençe ilyakkı ah gıxooli.

– Hayin gyoğiy mısanexan ç`əvxes?

Vak`le ats`an yivariy t`et`bı alyadıynimee,
şagav hixharasdimee, gyoğiyıd ıkkən vodun.
Hale yizıd ıkkənən.

Ts`eddiys, ç`iye qimiyğarceva, q`öesıd,
xizakbişikva hittibghın, yizbişikva
hivaagvasdimee. Veriğ dyunyeys işiğiy
güməlla hivoynimee vukkan vobna. Vazıb
xəmde miç`axda dexhaynimee vukkan...

Xəə xənevur nişinimena?

Zı vas mançini hək`ee, ts`eppiyni xənevurni
hək`ee, yişon ha`as.

Xətta senbına hiqa, dyunyee məxbına
havaaniy vooxhena, bıırni sen gyoğiyına
t`yank` vooxhena deşdiy.

Miç`ed eyxheni çiyin, ç`alagbı qeqqvas hassır
deş.

İnsanar mani vaxtal Allahıl k`ırı gidyaqanbı
vuxha (yiqsumul Allahık`le Ghınışvad eyhen).
Manbişika xetta six, paxılıyvalla, sana-
sang`uka yugba devxayiy, gyapt`iy ıxha. Allah
manbı ipxhınıyle peşmanxhana. Manbı gırgıba
gyapt`asdimee dyunye xhinen alyat`aa`as –
uvhu.

Ç`iyel manbişik idyakarna sa insan vor
ooxhur. Mang`un do Nüh ıxha. Mana qorkura
yeşemişexhe, Allahılqa k`ırı gyaqqa ıxha.
Allahık`le man g`acu, Nüh huvaces ıkkıykın.
Nühulqa Allahıle sa xedın gamı he`eva amır
qabı. Gamı nyəxdun, nimeegan ixheskay
başda ha`una.

Nüh gamı alya`a giyğalna. Mang`us cuni
duxbişeniy kumag ha`a. Manbişdi hiqiy-alla –
xənni manzilil damayiy deryah deşdiy. Mani
torpaxbişil yeşemişooxheni insanaaşik`le
məxdun ç`ak`ın gamıbı g`acu deşdiy.
Manbişik`le xurun gamıbd g`acu deşdiy.

Nühük`led, cuni duxbişik`led cəmə`ətın eyhen
cuvabbı ək`eleeqa qidyayleyiy.

– Ay, Nüh! Hicone qadı q`əsvale yiğni
ək`eleeqa?

– Man yiğın gamı ç`iyel iykarasınne?
Ək`el deşda! Mançile vas xav alya`uy dişee
yugda?

İnəxdun kalmabı Nühus pisda qadeeyid,
ats`ançile axu deş. Nüh Allahılqar inanmişxha,
culqad k`ırı gyaqqıyn. Nühee man gamı xilice
vaxtna alya`u. Gamı bıkırxhayn.

Allahee Nühüs dyunyeylni həyvanaaşını
harınçike q`öble alyapt`as məsləhət g`avcu.
Gırgını surabişilee Nühüne gameeqa həyvanar
qöö gidğıl. Devabı, balkanar, vəq`əbı,
canavarar, çaq`alar sana-sançik sidet`u
gameeqa qaylenbı.

Mani cəmə`ətık`le həyvanar gameeqa qöö
g`acu matepxha avxu.

– Voo, nimee xəbna syoyiy!

İlyaake, q`öble süva, k`ane g`i`ye.
Sana-sançikıd qet`a deş, man sa i`brat
vod! Həyvanarıd, Nühuna xizanıb gameeqa
sabımee, gamıyn akka Allahe it`um ha`an.

İnsanar gamıyni k`ane sık`ılba ilyobzuriyle
qiyğa, Nühni yı`q`əle yişon haa`a-haa`a conı
xaybişeeqa apk`iniynbı.

– Ək`eldeşda q`əsda! Dyunye hı`ğətkiriy
ək`eleeqa aççu! Xhyan kara qales deş! Nyaane
manimeen xhyan vodun?

– Şok`le g`ayxhinne mang`ve eyhenbı? Allah
qəllamişexhi vor şolqa! Mang`us şake hicone?
Mana xəə, şı çiyel vobunbı.

Xəm qooxhena. Sayid curayncad ses qöö
gidğıl. Man gyoğiyi t`yank`bişin daxalqa
ilyossen ses ıxha. Ts`ettiyn gyoğiy gyoğa
gidğıl. Man gyoğiy hək`eda it`umeexhen.
İt`umna mıts aa`a, ts`ayılpan ı`xı`yxə giyğalan.
Xhyan geed qıxhaylette, xaybı xhinek avud
axva gidğıl.

İnsanaaşika Nühulqa k`ırı gidyaqqıva
paşmanepxhaynbıb vuxhaynbı. Man gecda
ıxha. Xhyan haled ooqa əlqəə ıxha. Sayid
gamı ciyeyle ı`ğiykır, xhineni aq`val əə gidğıl.

Yoqts`al yiğna, yoqts`al xəmna gyoğiy gyoğu.
Nühuna xizaniy, həyvanar sa senile hexxada
game axvanbı.

Yiğbişdi sa yiğıl xhyan k`ıl qexhemee
gamı sa suvani vuk`lel ilyoyzaran. Nühee
sa qən g`ookkana, vodee mançisse xhyan
ts`its`axhayn ciga t`abal ha`as əxəs?

Qən alivxu sahavule sapk`ıl qavaylena.

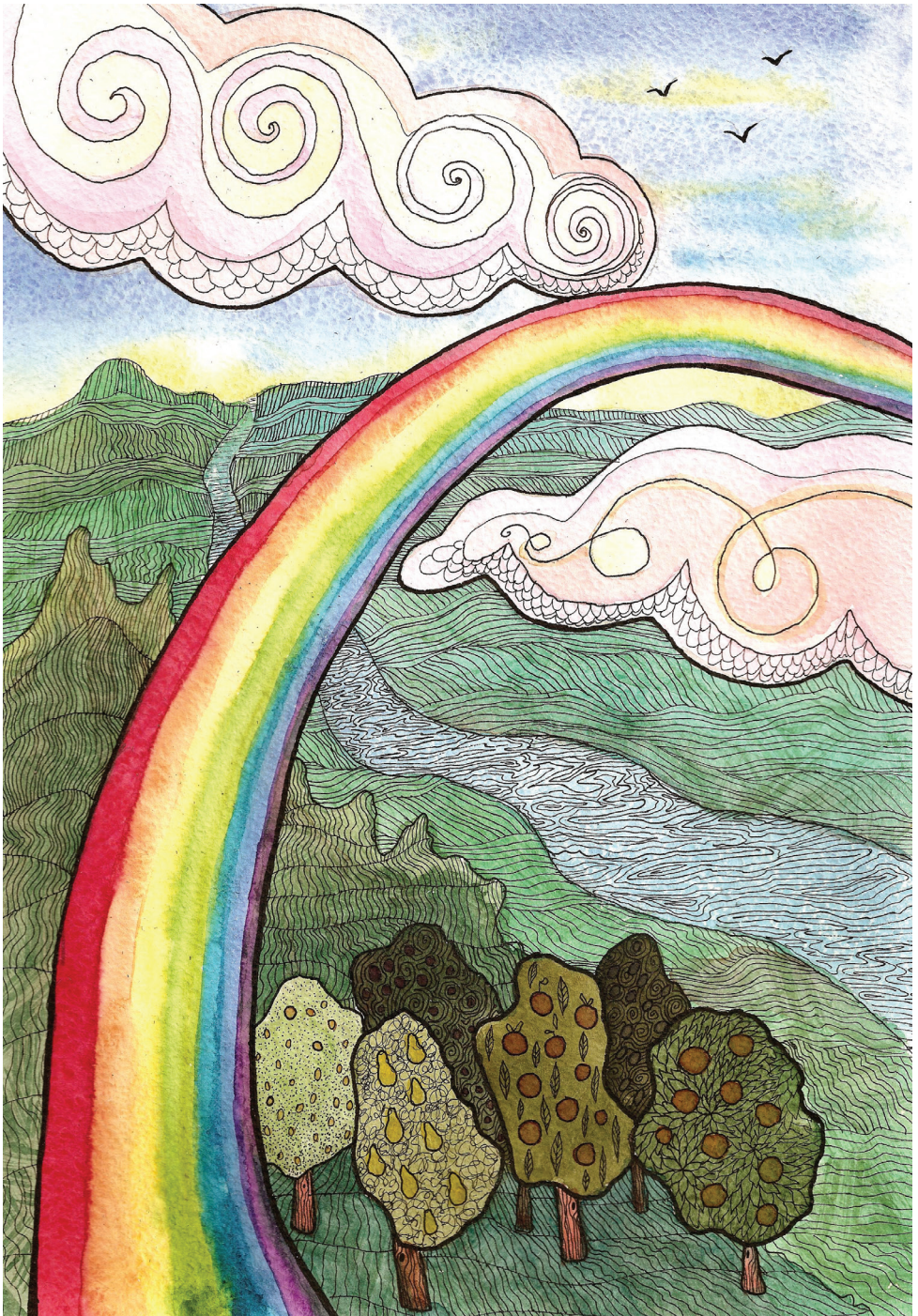
Sabara vaxtılı Nühee qı`nerke g`avku. Manab delesseğana qeqquyn ciga deşva sapk`il qavaylena.

Nühee qı`nerke sayib g`ookkana. Hina qı`nerke sapk`il qabıyng`a, gameedin həyvanarid, insanarib şadexhenbi.

Nya`as, ats`anne? Savk`uynı qı`nerkeyn k`uxhee zeytunna xhınakna t`ele avqu vuxha. Man “gamıyni delesvalee qeqquyn çıye, yivar vodva” eyhen ıxha!

İnsanaaşısıd, həyvanaaşısıd gameençe qığeeç`es geedniy ıkkın. Senniye ıxha manbişik`le ç`ıye g`idecen!

Vaxt qabımee gırgınbı gameençe gebaç`eenbi. Manbişdi ögiyl micagin, badalxhayn ç`ıye ıxha.

Nüh cuni xizanıkva gameençe qiğeç`uyng`a, manbişik`le xəə`əd curayncad kar g`acu. Mana xənevur vuxha, g`ookvana, xətta rangbınana, hits`aagharna.

Manke Allahee Nühuk`leyiy cuni xizanık`le uvhoyn:

– Zas şos xayir-dü`ə haa`as vukkan. Dyunye gyats`e`e, gudmişvxhe. Zı həyvanaaşına, baluğaaşına, şit`yaasda xəbvalla şosqa qoole. Şunad pısın hima`a. Zı sayid məxdun xədıxhyan ç`iyelqa g`axiles deş.

Xənevuruqa ilekke. Mana nimeecab micagbayiy! Həşde vak`le ats`axhe, mana Allahna insanaaşılqana, həyvanaaşılqana, dyunyelqana rəhı`m vobna.

Nühee vuc Allahee g`attixhan ha`uva Allahıs şukur hav`u, q`urbanbı gyat`u.

Allahee Nühee bınahbı hidya`uva, culqa k`ırı gyaqqıva mana g`attixhan ha`una.

Allahee vuc ıkkananbı gırgınbı huvaacenbı!

K`inni Yunutna mexxa

K`inin Yunut k`ilda ıxheeyid ek`inniy vod.

Sayəqqee Yunutni yedee eyhen:

– G`inya vaz bıkırooxhena xəmə işıǵnana vixhes. K`inin Yunut, vassedad aragıska hatk`ın exhaliys oxhanas baluǵar alles əxəsınbıne?

– Ho`o, əxəsınbı, – uvhu K`inni Yunutun.

Zı şos həməxdun baluǵar aqqas, məxtunbı şu mısacad otxhun ixhes deş.

K`inin Yunut k`ilda ıxeeyid, ek`inniy vod.

Xəmdə işıǵnana xəbna vaz ilqevç`u.

*Man məxüd şaddaniy,
Geed xoşbaxtdaniy!
İlekkə, man nəxdunniy!
Ç`alageeqa hatk`ın
Sayreda hatk`ın,
İmree ts`etta hatk`ın!
Ts`etta man gehgerıka.
Qiyǵa sık`ilda zarada.
Qiyǵad g`adayxhvaniy əə.*

Sık`inni vaxtake K`inin Yunut miç`axni, lap
miç`axni ç`alageeqa eç`en.
Maa`ad manzil ha`a Q`əsın Nyaganis g`alixhu
ixha.
K`inin Yunut yed dena ç`alaga iykar g`aciys,
man matxhayn.
– Nyaqane ğu i`qqə? – Q`əsdi Nyaganise
qidghın ha`uyn.
– Aragısqa – uvhuyn K`inni Yunutun. Zı
exhaliyni otxhuniys baluğar aqqas i`qqə.
– Qəyq`ən dişde, K`inin Yunut? – Nyaganisee
qidghın ha`uyn. Yic vaqake zaqa xhinnen
veebar deşinbı.
– Zı qəyq`ən deş! – uvhuyn K`inni Yunutun.
Man k`ilda ixheeyid, qı`dəyq`ənan kar ixha.
K`inin Yunut vuzani işiğe hiqa ayk`anan.

*Ts`etta man gehgerıka
Qiyğa sık`ilda ek`da.
Goyned g`adayxhvaniy əə.*

Golesqa hiviyxharmee mançik`le Gyavts`una
G`i`ye g`ooce.

Gyavts`una G`i`ye g`alipxhı vuxha. Sa ul aaqı
mana mıgılelqa g`ook`alna:

– Ğu zı nimee qəvəq`ənav`una, K`inin Yunut,
nyaqavane sayreda i`qqə?

– Goleni şeni suralni aragılka. Maa`ad zı
baluğar aqqas.

– Voo..! Gyavts`uni G`i`yeyn eyhen:

– Şeni karale qəvəyq`ən dişde?

K`inni Yunutun eyhen:

– Nişilen, gare, zı qəq`ənas?

– Şençile, golee gyu`urinçile, – uvhuyn

Gyavts`uni G`i`yeyn. Zı mani karale
qəvəyq`əнна!

– Zı qəyq`ən deşva – uvhu, K`inin Yunut
golesqa ayk`anan. K`inin Yunut golel oğançe
g`arçiyıni xənni yiveyl oğançeniy ilğeç`es
ıkkın.

– Hın... Hini yiveyle ilğeç`u, şeni sural aragık
zı baluğar aqqas.

K`inin Yunut yiveyle şeni suralqa əlgəə
giyğalan.

Man qəyq`ən deşdiy vodun, Gyavts`uni
G`i`yeys qızdaxinxhiy geed yugda eyxheyiy.

– Golee hicooniyxan vodun?

Man ilyozur ilyakkiyn.

Golee`ad hicome gyu`uriy!

Hina haşena yiciy! Maa`ad gyu`ur vuzani işiğe

K`inni Yunutıqayiy ilyakka. K`inni Yunutun

qərq`i`niy ats`axha`u deş.

Mançe liga sav`una.

Mani goleedınçed liga sav`una.

K`inin Yunut yi`q`əlqa satk`ıl it`umda hexvan.

Man Gyavts`uni G`i`yeyni k`anençe həməhüd

it`umda ilğeç`u, g`i`ye meed qətq`i`niyn.

– Hicon ıxha? Hicon ıxha?

Q`əsdi Nyaganise qidghın ha`uyn:

K`inni Yunutun golee gyu`urni karani hək`ee

gaf haa`a. Q`əsdi Nyaganisın eyhen:

– Sa t`at`aa alyat`u yi`q`əlqa sak`le, mançik`le

hagve vasneedın xədn t`at`aa.

K`inni Yunutus xaaqa baluğaşikva sak`alas

ıkkın ıxha. Manç`il`alla sa t`at`aa alyat`u

yi`q`əlqa satk`ilin.

– Sayid şen kar qiğeç`u atk`ın eyxhiva

fıkıreeqa qaylen.

– De`eş, man atk`ın deşod!

– Man meed goleecad vod.

K`inni Yunutun gozet hidya`uyn. Mançe
çin xədin t`at`aa ooqa ulyot`ul k`yaqqıyn.
Golençiqad t`at`aa vodniy. Xədin, geed xədin
t`at`aa! Mançed man t`at`aa K`inni Yunutulqa
k`yaqqıyn.

K`inni Yunutun çin t`at`aa xılençe g`a`avhu
g`adatxhuniyn.

Man g`adatxhuniyn, g`adatxhuniyn...

Gyavts`uni G`i`yeyni mıgleke...

Q`əsdi Nyaganisni mıgleke...

İldyozurcad xaaqamee g`adatxhuniyn...

K`inni Yunutun çini yedis golee g`acuyni
karana gaf haa`ana.

– Ooo..! Yed, – zas sayreda baluğaaşıqa i`qqəs
geedniy ıkkən. Exhal oxhanas baluğarniy
alles!

Yedin eyhen:

– Ğu manbı allesınbı. Həşdile zaqa k`ırı
gyaqqe... Ghalbı qıma`a, vakasana t`at`aa
ilmat`a!

K`inni Yunutun q`iyghanan:

– Hicon manke zı ha`as?

Yedin eyhen:

– Saccu əqəna he`e! Goleeni karalqad əqəna
ha`a – ha`a ılğeç`e.

K`inni Yunutun eyhen:

– Hək`edane eyhe, yed? Medın hiçcud ha`as
ıkkən dişde?

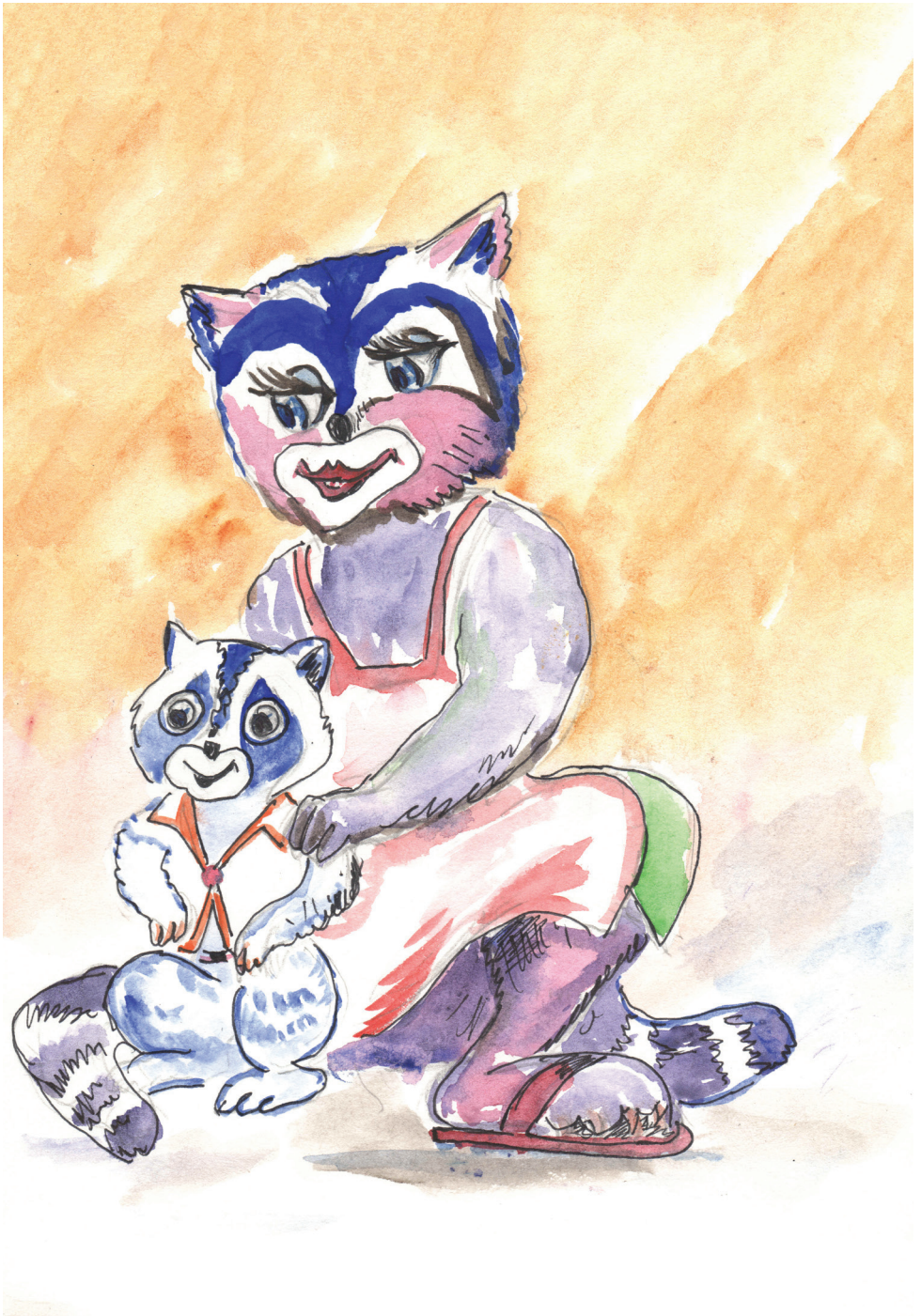
Yedin eyhen:

– Zı eyhen xhinne he`e, ıxhayn!

K`inin Yunut ek`ın, qı`dəyq`ənanıniy vod.

Yedik`le man ats`anniy.

K`inin Yunut meed goleni suralqa ayk`an.

– Həşdilexheeyid man kar atk`ın eyxhi!
K`inni Yunutun çiled alqa uvhuyn:
– De`eş, man hamaa vod!
Man kar haşenkin xhinne meed qolee
gyu`uriy.
Kınni Yunutun çişe yic guacun huvaci.
Qiyğa çincad yic xhineeqa ilyakkas alıkkı.
Qiyğa meed, çincad, yic maa`ad gyu`urni
karas əqənə ha`as ilekkan.
Maa`ad gyu`urinçed əqənə ha`a gidğıl!
K`inni Yunutusse şadvalin əqənə g`attitxhın.
Çisqa həməxüd qadı maa`ad gyu`urni karasıd,
yunutar şadetxhays ha`an karbı ha`as ıkkın.
Mançis zakva hambaziyvalla haa`as vob
vukkan! Çiledalqa K`inni Yunutun uvhuyn:
– Həşdile zasse şeni suralqa ilğeç`es əxə.
Goyne man yivni oğançe g`adatxhun ilğeç`en.
Şeni sural K`inni Yunutun arageençe baluğar
aqqaqqa. Sikinni vaxtale çisse alyat`as
əxənmen baluğar aqqıynbı. Man goleni
oğanç`e ilğeç`u g`adayxhvan yı`q`əlka qaylen.
İni yəqqee K`inni Yunutun goleeni karalqa xıl
ha`u ilğeç`en.

Mançed K`inni Yunutulqa xıl ha`uyn.
K`inni Yunutun baluğar it`umda xıle aqqı
xaaqa g`adayxhvanan.

Yed Yunutun eyhen:

– Bala, həynəxdun baluğar həşdilemee ne zı,
ne ğu otxhuniybnı deşdiy.

Yedee uvhuynçile K`inin Yunut geed
şadxhayn:

– Yed, vas nenkeyiy ıkkın zı sayreda
baluğışıqa i`qqəsın. Goleeni karaled qəq`ənas
deş!

Yedin eyhen:

– Ats`an, ats`an, yizda ek`na bala!

K`inin Yunut yedni aq`veeqa ilyakka – ilyakka
g`iysanan:

– Yed, goleedın kar hucooniyan?

Ek`na gade

Dağıstan nağılı.

Ts`eppiyna xənevur

Kitabın məzmunu uşaqlar üçündür. Tövrət əhvalatın nağıl edilməsi.

K`inni Yunutna mexxva

Lilian Murun "Balaca yenotun gecə macərəsi" nağılı.